

Linn Ullmann om hybris, nåde og fortid

Måske skulle man være lidt mere som Paris Hilton, overvejer den norske forfatter Linn Ullmann. Den blonde bimbo er enten vældig modig. Eller vældig dum. Selv er Ullmann hundeanst for at begå hybris.

Af Kristoffer Holm Pedersen

INGEN LØSNING. Linn Ullmann tror ikke på, at man kan lukke døren til sin fortid og lægge det dårlige bag sig. »Mine bøger handler om mennesker, som gerne vil forsoningen, men det lader sig ikke gøre«, siger hun.

Utroskab, svigt og højdeskræk er bare nogle af de problemer, Linn Ullmann har ladet sine hovedpersoner slås med siden debutromanen 'Før du sover' fra 1998.

I 'Et velsignet barn', der netop er udkommet på dansk, kæmper de med overgreb, mobning og nogle grusomme barndomsminder, det aldrig vil lykkes at fortrænge.

Men hvorfor er det lige, at Linn Ullmanns personer aldrig har styr på deres liv?

Paris Hilton

»Tja...«, siger den 39-årige forfatter og smiler skælnsk. »Kender du nogen, der fikser alt helt fint? Jeg synes, mine personer gør det, så godt de kan. De har været vidner til en krænkelse, som ikke kan repareres«.

»Personerne i mine bøger er ikke specielt heltemodige, men de er heller ikke helt usle. De er lidt tabte, lidt skæve og lidt skadede. Men jeg kan ikke se, at de er værre end alle andre mennesker«.

»I flyet på vej til Danmark læste jeg et interview med Paris Hilton. Hun sagde: »Everything just always goes very well with me. I'm always happy, and my life is wonderful. Nothing bad ever happens to me«. Jeg mener, jeg ser jo en vældig skadet pige, men sådan ser hun sig ikke selv«.

»Og så tænker jeg: åh hybris, hybris, sådan må du ikke sige. Havde det været en roman, hvor en ung, blond, rig bimbo siger »nothing bad ever happens to me«, og det kommer mellem en romanforfatteres hænder... uh, 'very bad', altså«, siger Linn Ullmann og slår sig for panden.

»Men jeg har også angst for hybris. Jeg tør næsten ikke glæde mig over nogen ting. Sige: åh, sikke en vidunderlig dag i dag, det er forår, det er København, alt er godt. For så kommer den store sorte hånd måske og gør et eller andet forfærdeligt. Det er min rædsel for katastrofer, og det præger nok også min skrivning. Måske skulle man være lidt som Paris Hilton: Nothing bad ever happens to me. Tænk at sige det! Så er man enten vældig ung eller vældig modig. Eller vældig dum«.

Mobning og ydmygelser

'Et velsignet barn' er Linn Ullmanns fjerde roman, og den har som de forrige fået rasende gode anmeldelser. Politikens anmelder May Schack kaldte den »uafrystelig« i sin skildring af en - på overfladen - sommeridyllisk barndomsskærgård, hvor brutalitet, mobning og seksuelle ydmygelser hører til dagens og nattens orden.

Romanen handler om de tre halvsøstre Erika, Laura og Mollys sommerferieoplevelser med deres berømte og temperamentsfulde gynækologfader Isak. Han kræver absolut stilhed for at arbejde, så søstrene er i lange perioder overladt til sig selv og de skiftende alliancer, de danner med skærgårdsøens andre børn.

Specielt er der noget med Ragnar, »drengen der altid løber«, og som er hovedofferet, når børnenes leg uvægerligt forvandles til mobning. Handlingen springer mellem fortid og nutid, hvor søstrene hver især forsøger at bearbejde de traumatiske hændelser, der fandt sted den sidste, fatale sommer i 1979.

Minder om storpolitik

Linn Ullmann tager det som en kompliment, at man finder hendes bog ubehagelig, siger hun. Og så tror hun egentlig ikke, at den barndom hun beskriver, er så ualmindelig endda.

»Det at gå fra barn til voksen er at overskride og teste grænser. Her udmønter det sig ved seksuel vold, fysisk vold og faktisk en ganske raffineret psykisk vold, der går på udelukkelse. Det tror jeg specielt mange piger genkender, dette meget raffinerede spil, som piger har imellem sig«.

»På mange måder minder det om storpolitik. Der er mange regler, både udtalte og uudtalte, og altid en frygt for at blive udelukket og ikke få lov til at være med. Det er mobningens kerne, og den findes blandt børn og voksne, i familier og i politik. Mekanismerne er ens overalt, i det store og i det små«, siger Linn Ullmann.

Fællesskabets frygt

Mobningens kerne får drengen Ragnar at føle. Han er anderledes, går i sort tøj, ser mærkelig ud og er derfor det naturlige offer for de voksnes mistro og de andre børns mere og mere voldsomme drillerier. Han står uden for fællesskabet og er derfor per definition jaget vildt. Det ligger nemlig i fællesskabets natur at være bange for det anderledes, mener Ullmann.

»Her i Norden er vi vældig glade for den skandinaviske fællesskabstanke, den her store, socialdemokratiske tanke. Altså, jeg er socialdemokrat til fingrene, men koblet til borgerskabstanken bliver det store fællesskabsprojekt vældig konformt. Det frygter alt, der er anderledes og fremmed. Fællesskabet skal ikke bestå af mange forskellige ting, det skal bestå af mange ens ting. Vi forveksler fællesskab med lighed«.

Så fællesskab i den forstand betyder nødvendigvis en udelukkelse af alt det, der ikke passer ind?

»Ja, det er ofte det, der sker, og man kan se det overalt: Hvad gør vi i skolen med lille Pelle, som er hyperaktiv og skaber problemer? Vi giver ham en masse piller, eller også tager vi ham ud af klassen og placerer ham et andet sted. Man kan se det i den politik, vi fører - med grænserne, der lukkes overalt. For at bevare det gode fællesskab må man lukke vældig meget ude, og så kan man jo stille spørgsmål ved, hvad slags fællesskab det er«.

Den store tavshed

'Et velsignet barn' handler om det, Linn Ullmann kalder »den store tavshed«. Ingen siger noget til børnenes overgreb, mens de finder sted, og senere i livet formår ingen af de voksne søstre at give deres fortrængte følelser udtryk.

Det uudtalte ligger tungt over romanen, og det er kendetegnende, at den slutter, lige inden de tre voksne søstre kører det sidste stykke op til Isak i sommerhuset, hvor ingen af dem har været i 25 år. Forløsningen udebliver, og man må som læser selv afgøre om søstrenes forsøg på forsoning og tilgivelse lykkes. Det er helt bevidst, siger Linn Ullmann.

»Jeg vidste helt fra begyndelsen, at romanen skulle stoppe der, på vej til Isak. Det klassisk

dramaturgiske havde selvfølgelig været, at romanen var endt med et opgør, at der havde været en forløsning eller en forsoning. Der er mange, der har kritiseret romanens slutning, fordi de synes, den ender for brat«.

»Og måske er der da muligheder for forsoning eller forløsning i løbet af romanen, men dem har jeg valgt ikke at benytte mig af. Jeg tror nemlig ikke nødvendigvis, de muligheder findes, og det er måske det mest brutale. Det, der er ødelagt, er ødelagt. Mine bøger, i hvert fald de to sidste, handler om mennesker, som gerne vil forsoningen, de rejser mod forsoningen, de prøver at finde og iscenesætte et forsoningsøjeblik, men det lader sig ikke gøre«.

Så du tror ikke på forløsning, heller ikke hvis man konfronterer problemerne?

»Nej, jeg tror ikke, man kan komme dertil, hvor man siger, at nu har jeg lagt det dårlige bag mig, og nu er jeg kommet videre, sådan som en masse nymodens terapi ellers snakker om. Amerikanerne har et ord for det: 'closure', at man har lukket en dør og blevet færdig med det fortrængte. Men sådan er min virkelighed i hvert fald ikke. Jeg bliver aldrig færdig med noget som helst«.

Det er, hvad det er

For Linn Ullmann er fortrængning en kamp om symboler: Hvilke minder skal tillægges en symbolsk betydning, og hvilke skal ikke? Hvad betyder en specifik hændelse, og er den overhovedet sket? Men hvorfor er symboler - i romaner som i livet - så farlige?

»Som forfatter får jeg vældig ofte spørgsmålet: hvad betyder egentlig det og det, hvad symboliserer øen, er dette i virkeligheden en fordækt selvbiografi, og er Isak i virkeligheden en fordækt Ingmar Bergman?«, siger Linn Ullmann og indikerer, at hun efterhånden er godt træt af at besvare spørgsmål om sin berømte familie.

»En af de ting, jeg ville undersøge i romanen, var, om det er muligt at skildre scener i en roman, der bare er det, de er. Og videre, om der findes nogen minder, der bare er det, de er. Er det muligt at insistere på et mindes totale meningsløshed og ikke lade det med en symbolik eller fortælling, der i virkeligheden ville være løgnagtig? Det er det, jeg forsøger i den del, der hedder 'Sommer og vinter'. Her beskrives bare tiden, der går, huset, der rådner, menneskene, der er borte. Det er et forsøg på at insistere på meningsløsheden. Det er, hvad det er«.

Fortolkningens fare

Men det er vel helt almindeligt, at vi mennesker fortolker alting?

»Ja, selvfølgelig. Og det gælder specielt forfattere. Jeg kan ikke gå ind og ud af en dør uden at fortolke. Jeg er vokset op med at vældig mange ting i livet lige pludselig blev til en film eller fortælling eller en metafor eller en morsom historie«.

»Og det er vel det, der gør forfattere til forfattere, vi fortolker: Hvorfor ser denne kvinde så trist ud i dag? Jeg ser hende hver dag i sporvognen, og i dag ser hun så ulykkelig ud - hvorfor? Jeg går ikke hen og spørger hende, jeg begynder at tænke. Men der er også noget i mig, der insisterer på, at nogle ting bare er det, de er«.

Hvorfor er det så vigtigt?

»Fordi når vi fortolker, så forvandler vi ofte hinanden, ikke bare til en metafor, men til kitsch. Når en diktator løfter et barn, er det ikke, fordi han ønsker at lære det at kende, det er for at sige noget om sig selv. Barnet bliver forvandlet til kitsch, til en rekvisit. Så samtidig med at forfatterens rolle er at fortolke og fortælle historier, så er det også at insistere på, at visse ting bare er og ikke forvandle dem til rekvisitter eller symboler«.

»Vi gør hinanden til rekvisitter hele tiden. Det sker overalt - i samfundet, i medierne, du kan læse det i interviewene i ugebladene, hvor menneskene er mindre vigtige, end hvordan de ser ud. Vi lever i en tid, hvor rekvisitter bliver foretrukket frem for mennesker. Og til sidst ender man som et lille skriftstykke på en gravsten, som en anden har skrevet«.

»Hysh, hush«

I slutningen af bogen forsøger Erika desperat at overvinde tavsheden og fortælle Isak om det frygtelige, der er sket. Alle historierne vælter ud af hende, alle hemmelighederne og de grusomme detaljer. Men Isak vil ikke høre.

»Nej, han siger bare: »hysh, hysh«. Og det er jo det, vi siger til børn, når de skrider, når de er kede af det: »hysh, hysh, det er okay, det bliver godt igen«. Det er et forældreinstinkt, og det er også det, alle vuggeviser går ud på. De er skrevet på en slags trods: Rolig nu, mor er her, alt er godt, alt er trygt«.

»Men i alle vuggeviser ligger der også en vældig erkendelse under teksten: det er ikke helt godt, det er ikke trygt, verden er farlig, og det vil du opleve engang. Men ikke nu, for lige nu skal alt være godt, og nu skal du sove. Vuggeviser er det mest trodsige, der findes, for de handler om at sige, at alt er trygt, selv om man godt ved, det ikke er trygt«.

Velsignelsen og fordærvelsen

Vuggeviserne virker nærmest som en slags magiske besværgelser?

»Ja, netop. En vuggeviser er en magisk besværgelse. Og det er det, der gør dem så smukke, at der findes denne dobbelthed. I min første bog, der er helt anderledes end den her, siger en mor til sit barn: »Jeg lover at beskytte dig. Jeg kan ikke beskytte dig«. I mine bøger er der en total mangel på beskyttelse, men samtidig er der mange, der forsøger at beskytte hinanden. Men de slår ikke til«.

Så ønsket om beskyttelse er også baggrunden for bogens titel, 'Et velsignet barn'?

»Titlen er beslægtet med min tidligere bog 'Nåde'. Begge romaner stiller spørgsmålet om, hvad der er nåde, og hvad der er velsignelse: Hvor tæt på nåden ligger det nådesløse? Hvor nær velsignelsen ligger fordærvelsen? De fleste børn bliver ved fødslen ønsket alt godt: vi ønsker dig, du lille, at det må gå dig vel. Det er et ønske, der findes i aftenbønner, det findes overalt. Det er en velsignelse. Men for alle børn gælder det, at velsignelsen og fordærvelsen ligger meget tæt på hinanden«.

»Men det er måske min katastrofetænkning igen: Nothing bad ever happens to me«.